פרייז 25 גראָשען XI-ער יאָהרגאַנג „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" Radomer-Kielcer Leben" 34 (424) הײַנט 10 זייטען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 26 Sierpnia 1932 r.

ראַדאָם, פרייטאָג כ"ד מנחם אָב תרצ"ב

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פּרײַז:

אין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאָכ'ן " 25 "

די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאַלטען

8 שפּאַלטען

אין טעקסט 4 "

התראה.

דערמיט בין איך מתרה און וואָהרען יענע אַלע בעלי-חובות, וואָס זענען שולדיג אויף וועקסלען מיין פערשטאָרבענעם פאָטער משה צוקער ז"ל אז זיי זאָלען נישט רעגולירען און נישט בעצאָהלען קיין שום וועקסעל-חוב די אַנדערע יורשים מחמת איך אַלס פולבערעכטיגטער יורש בין מיט זיי אין אַ קאָנפליקט, וואָס שייך די איבערגעבליבענע ירושה פון מיין פאָטער.

איך בעט און וואָהרען נישט צו צאָהלען אָהן מיין וויסען און אָהן מיין הסכמה.

שרה שיינדעל ווייסבאָרט
פון הויז צוקער זשיטניאַ 1
די טאָכטער און יורש פון משה צוקער

Kierownictwo Szkoły niniejszem podaje do wiadomosci, iż z dn. 30 sierpnia b r. rozpoczynają się zapisy kandydatów do

SZKOŁY DOKSZT. ZAWOD
GM. WYZN. ŻYD w RADOMIU

i trwać będą do 1-go września, włącznie

Kancelarja Szkoły przyjmuje zapisy uczni codziennie od godz. 7-ej do 9-ej wiecz. w lokalu Szkoły Powsz. im. Joselewicza (ul. Tybla Nr 1 dawniej Nowa.)

UWAGA. Nauka bezpłatna

KIEROWNICTWO.

דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט, דאָס פון **30** סערפּיען ה. י. האָבען זיך אָנגעהויבען די איינשרייבונגען פון קאַנדידאַטען

אויף די דערגענצונג'ס פאַך-קורסען
בײַ דער יודישער גמינע אין ראַדאָם.

די איינשרייבונגען וועלען געדויערען ביז'ן 1-טען וורעשיען ה. י. אין די שעה'ן פון 7 — 9 אָוועגד

די קאַנדידאַטען דאַרפען זיך מעלדען אין לאָקאַל פון דער פאָווסעכנע שולע א. נ. יאָסעלעוויטש טיבלאָ גאַס 1 (פריהער נאָוואַ)

די לייטונג פון די פאַך-קורסען
ביי דער יודישער קהלה אין ראַדאָם

Gimnazjum Koedukacyjne T-wa

PRZYJACIÓŁ WIEDZY w Radomiu

(z prawami gimnazjów państwowych)

Dyrekcja gimnazjum zawiadamia, że **egzaminy wstępne** do **klas** od **wstępnej** do **siódmej** odbędą się **dn. 29 sierpnia b. r.** (początek o godz 9-ej)

Informacje i zapisy w kancelarji gimnazjum **(Kilińskiego 13)** codziennie od godz. 10-ej—14-ej.

Dyrekcja.

אויף ראַדאָם קיעלץ און זייער אומגעגענד

דעם אויסשליסליכען אַליינפערקויף פון

טיי, קאַווע און קאַקאַאָ

אין $^{2}|_{1}$, $^{4}|_{1}$ קילאָווע בלעכענע פאַקונג אויף ראַטעס וויל איבערגעבען די פירמע.

„STAWAN-TEA" Warszawa Orła 12

Podaje się niniejszem do wiadomości,

ŻE Z DNIEM 1 WRZEŚNIA B. R.

rozpoczną się zajęcia w PRZEDSZKOLU

E. FINKLERÓWNY

przy ulicy Rwańskiej 13 (1-e piętro)

Zapisy odbywają się codziennie od 5-7 p. p.

אוראַלאַגישער-אַנשטאַלט

— פון — ד"ר מעד. **באַגומיל ענדעלמאַן**

וואַרשאַ, זיעלנאַ 35, טעל. 30—254

נירן, פענכער-און געשלעכטס-קאַנאַל-קראַנקהייטן

נייעסטע איינאָרדנונג, קאָמפאָרט איינגעאָרדנעטע איינצעל און אַלגעמיינע צימערן

פרײַזען צוגענגליכע

KSIĘGI HANDLOWE

prawidłowe i uproszczone

ulg. najnowszych przepisów podatkowych. i wymogów Urzędu Skarbowego

za minimalną opłatą miesięczną

PROWADZI: dział buchalterji

Biura „UNITAS" Radom Żeromskiego 34

עס לאָזט זיך נישט גלויבען!

די נייע פעראָרדנונג פון דער רעגירונג זענען עלול צו רואינירען דעם יודישען סוחר.

צי מיינט דאָס טאַקי די רעגירונג?

דער יודישער סוחר אין פוילען איז פון שטענדיג אָן געווען דער לאָיאַלסטער בירגער. נישט נאָר, וואָס ער האָט זיך נישט געמישט אין פּאָליטיק און נישט געהאַט קיין שום אַספּיראַציעס צו וועלען זאָגען אַמאָהל אַ דעה, נאָר אויך דעמאָלט, ווען מען האָט איהם געבעטען צו זאָגען זיין מיינונג, האָט ער זיך דערפון צוריקגעהאַלטען — פּשוט זיך נישט געוואָלט ווייזען פאַר דער ליכטיגער שיין — אָבי דאָס געשעפטעל צו שטיפען און האָפען דאָס שטיקעל ברויט.

אזוי איז עס געווען ביז צו דער מאַי-איבערקעהרעניש און אזוי איז עס געבליבען אויך נאָך דער מאַי-איבערקערעניש, נאָר מיט דעם אונטערשיד, וואָס צו די רעגירונגען פון נאָך מאַי-פעריאָד האָט זיך דער יודישער סוחר בעצויגען מיט מעהר צוטרוי. דער קורס פון דער וואַלוטע איז געבליבען א פעסטער, די עקאָנאָמישע לאַגע האָט זיך אין אָנהויב אויך א ביסעל סטאַביליזירט.

קורץ: דער יודישער סוחר האָט געהאַט די אמונה, אז יעצט וועט זיך אָנהויבען א „נייע תקופה" אין האַנדעל, ווי בכלל אין עקאָנאָמישען לעבען. דער יודישער סוחר האָט געהאָפט, אַז די זעלבע „פעסטע האַנד" פון דער פּאָליטיק וועט מאַכען אָרדנונג אויך אין דער ווירטשאַפט. מען האָט געהאָפט, אַז די זונטאָג-רוה-גזרה וועט ווערען געלינדערט אז די ספּעציאַלע בעשטייערונגען, וועלען ווערען קאָנצענטרירט און יושרדיג איינגעטיילט, אז דער שטייער-סיסטעם וועט ווערען סיסטעמאַטיזירט און ספּעציעל דער פּאָדאַטעק אָבראָטאָווע וועט ווערען גענומען נאָר ביים פּראָדוצענט, דאַגעגען דער קליינהענדלער און דעטייל-הענדלער וועלען ווערען בעפרייט פון דעם דאָזיגען פאַר זיי אומגערעכטען שטייער; מען האָט געהאָפט, אז דער מיטעלשטאַנד וועט קריגען קרעדיטען, הלואי אויף גינסטיגע בעדינגונגען, אז די יודישע בענק וועלען אויך קריגען א ביסעל רעגירונגס-קרעדיט, אז יודישע אַרבייט און אָנגעשטעלטע וועלען קריגען שטעלעס ביי באַהנען, פּאָסט און אין אַנדערע עפענטליכע אינסטיטוציעס.

דער יודישער סוחר האָט ווייטער געהאָפט, אַז דער עטאַטיסטישער סיסטעם פון פּראָטעקציאָניזם וועט ווערען געענדערט אויף א פרייען האַנדעל, אז די מאָנאָפּאָלען פון טאַבאַק, שפּירט, זאַלץ, זאַפּאַלקעס א.א.וו. וועלכע ברענגען ניט קיין רווחים — וועלען צוריק ווערען איבערגעגעבען דער פּריוואַטער איניציאַטיוו.

דער יודישער סוחר האָט געסיינט און געהאָפט און געבליבען איז עס, ליידער צוריק ביים אַלטען, יאָ, עס זענען נאָך צוגעקומען פרישע גזירות, וואָס לויט זייער מהות בעדייטען זיי דעם אונטערגאַנג פון יודישען סוחר.

אַנשטאָט איינצופיהרען פערשידענע פערלייכטערונגען פאַר'ן סוחר'טום, אַנשטאָט איינצופיהרען, אַז דער סוחר זאָל קאָנען בעצאָהלען די שטייערען, וועלכע די מלוכה מוז און דאַרף האָבען, — האָט די רעגירונג אַרויסגעגעבען אַזעלכע דעקרעטען, וועלכע מאַכען צו נישט אַלע האָפנונגען פון'ם סוחר.

צי גלויבט די רעגירונג, אז א סוחר פון דער דריטער צי פערטער קאַטעגאָריע, וועלכער האַנדעלט מיט הערינג ביליקעס, גרינצייג, אָדער קאַיעטען מיט טינט, איז אומשטאַנד צו פיהרען האַנדעלס-ביכער, איז אימשטאַנד צו האַלטען א בוכהאַלטער און, צו פיהרען ביכער? 95 פּראָצ. פון אַלע יודישע סוחרים פערדינען ביים הייניגען טאָג נישט אויף פרנסה, פיהרען זייט יאָהרען א הערצאַ-ישען קאַמף פאַר'ן שטיקעל ברויט — פון וואַנען זאָלען זיי נעמען געלד אויף א בוכהאַלטער?

אמת, די רעגירונג מיינט דאָ נישט זיך פיסקאַליש צו זיכערן זיך דערמיט איינברענגען מעהר פּאָדאַטקעס. נאָר זי מיינט דערמיט צו זיכערן דעם וועלכער באָרגט געלד, וועלכער גיט קרעדיט מען זאָל וויסען ווי זיין געלד איז פון דעם באָרגער אַהינגעטון געוואָרען.

יאָ. דער וועג צו שיצען און צו זיכערן דעם קרעדיט איז זעהר א ריכטיגער. ליידער שוין א ביסעל א פערשפּעטיגטער, אָבער מען דאַרף וויסען, ביי וועמען איהם אַנצווענדען...

נישט דער סוחר פון דער דריטער, צי פערטער קאַטעגאָריע איז דער אַנזעצער, ער מיז בעצאָהלען, ווייל ער מוז שווער און ביטער האָרעווען אויפ'ן שטיקעל ברויט, ער האָט יענעמס געלד מעהר ווי דאָס אייגענע, ער שפּילט נישט אין קאָרטען און פאָהרט נישט קיין מאָנטע קאַרלאָ. און איהם זעהט מען נישט ביי די פערד-ווישטשיגעס און זיינע קינדער געהען נישט אויף קאָנצערטען...

אדרבה, לאָמיר זעהען די סטאַטיסטיק פון די נאַדזאָרען און אופּאַדלאָשטשען צי דאָ זענען די קאַטעגאָריעס-סוחרים..

אַנווענדען דעם דאָזיגען שאַרפען געזעץ וועגען פיהרען אָבליגאַטאָריש ביכער, דאַרף די רעגירונג ביי די גרויסע אונטערנעהמונגען, וועלכע זענען אימשטאַנד צו פיהרען ביכער. אָבער נישט ביי בלוטיגע אָרימעלייט. וועלכע האָבען דעם טאָג נישט איבערצולעבען.

אין די דאָזיגע גזירה וועניג, האָט די רעגירונג אַרויסגעגעבען א דעקרעט, ווי אזוי איינצומאָהנען שטייערן, און ווייטער וועט נאָר ווערען רואינירט דער קליינער יודישער סוחר פון מיטעלשטאַנד. אַלזאָ, עקזעקוציעס וועלען מעגען אדורכגעפיהרט ווערען שבת, יום-טוב, ראש-השנה און אפילו יום-כפור. איך רעד שוין נישט פון רעליגיעזע געפיהלען אָבער ריין מענשליכע. דער סוחר אַרבייט אָפּ אין שווייס. כדי שבת אָדער יום-טוב א ביסעל אויסצורוהען און דאָ אויף איינמאָהל — אַזאַ גזירה. דער עקזעקוטאָר וועט האָבען דאָס רעכט אפילו אין מיטען נאַכט דורכצופיהרען רעוויזיעס און דורכפיהרען עקזעקוציעס החיים והמות ביד העקזעקוטאָר!...

וועט דער סוחר וועלען זיין ערענסטליך און וועלען בעצאָהלען א וועקסעל, וועט מען איהם אין „באַנק פּאָלסקי" אָדער פּ.ק.אָ. דאָס געלד קאָנען צונעמען פאַר שטייערען.

עס פרעגט זיך אַלזאָ: צי מיינט די רעגירונג באמת, אז דאָס זענען די מיטלען. מען זאָל בעצאָהלען שטייערן; אז דאָס זאָל זיין דער וועג פון דער פינאַנציעלער געזונג פאַר דער מלוכה?...

די רעגירונג ווייסט גאַנץ גוט, אז דער סוחר איז דער לאָיאַלסטער בירגער פון לאַנד, אז ער וויל צאָהלען שטייערן. אז ער טוט אַלץ, אום זיין שטייער צו בעצאָהלען. די רעגירונג מוז אָבער אויך וויסען, אז מען מוז איהם דערצו געבען מעגליכקייטען און אז די נייעסטע סיסטעמען דאַרפען פיהרען צום אונטערגאַנג פון סוחר...

צי מיינט דאָס די רעגירונג? עס לאָזט זיך נישט גלויבען...

מ. ג — ן

עס דאַרף געשאַפען ווערען א געזעץ-שאַפטליכע שידס-קאָמיסיע.

אין די צייטונגען ווערט לעצטענס זייער פיעל געשריבען וועגען די בעציהונגען צווישען הויזבאַזיצער און לאָקאַטאָרען, וועגען די אַקציעס צו פערקלענערען דירה-געלד פון איין זייט, און וועגען דער עקסמיסיע-געפאַהר, וואָס דראָהט פיעל צעהנדליגער פאַמיליע פון דער צווייטער זייט.

פון די לאָקאַטאָרען-קרייזען טענה'ט מען, אז ס'איז נישט קיין יושר, וואָס דירה-געלד בלייבט נישט געענדערט, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס אין דער לעצטער צייט זענען פאָרגעקומען ענדערונגען אין די פרייזען פון אַלע אָהן אויסנאַהם זאַכען פון ערשטען געברויך — דאָס הייסט אַלע פרייזען זענען געפאַלען, און ס'זענען אויך געוואַלדיג געפאַלען די פאַרדינסטען פון גרעסטען טייל אייגוואָהנער פון לאַנד; דאָך האַלטען זיך די פרייזען פון די דירות, נישט קוקענדיג אויף דער קאָלאָסאַלער פאַראָרימונג פון דער בעפעלקערונג אויף דער זעלבער הויך וואָס אַמאָהל.

דאָס דירה-געלד שטעלט מיט זיך פאַר ביים הייניגען טאָג די סאַמע שווערסטע און ערנסטע פּאָזיציע אין בודזשעט פון יעדען בירגער און אין א גרויסען טייל פאַלען דערגרייכט עס די אוממעגליכע הייך פון פופציג און מעהר פּראָצענט פון פערדינסט! אַזעלכע פאַמיליעס זינקען אין חובות און זענען שטענדיג בעדראָהט פון עקסמיסיע; סוחרים. ביי וועלכע דאָס דירה-געלד שטעלט מיט זיך פאַר א וויכטיגע פּאָזיציע אין דער קאַלקולאַציע, בעהויפּטען אז זיי וואָלטען אפשר געקענט נאָך מעהר רעדוצירען די פרייזען, ווען דאָס דירה-געלד וואָלט נישט צונעמען ביי זיי דאָס גאַנצע פערדינסט.

די פאַרשטעהער פון די הויזבאַזיצער ווידער טענה'ען, אז זיי קענען זיך גאַרנישט העלפען. אז עס זענען פאַראַן פיל לאָקאַטאָרען, וועלכע קאָנען יאָ צאָהלען דירה-געלד, נאָר זיי ווילען זיך מיטנאַפען מיט'ן שטראָם; עס איז געוואָרען א מין עפּידעמיע פון נישט וועלען צאָהלען, און אויב זיי זאָלען זיך אָפּזאָגען פון דעם עקסמיסיע-מיטעל וועט קומען דערצו, אז קיינער וועט נישט צאָהלען.

מיר ווילען נישט אַריינגעהן אין דעם, אויף ווי ווייט די דאָזיגע אַרגומענטען זענען ריכטיגע; עס איז גאַנץ וואַהרשיינליך, אז אין א געוויסער מאָס איז פאַראַן א שטיקעל אמת אין ויי-

ער מענה.

אבער דער גרויזאמער אמת לכל-הדעות איז דאך דער — אז ארויסגעווארפען צו ווערען פון זייערע וואוינונגען דראהט גראר די ארימע און אומגליקליכע. וואס האבען שוין אויסגענוצט אלע מעגליכקייטען, וואס האבען שוין געטאהן אלץ, אום צונויפצוקלאפען א פאר גילדען פאר'ן בעל-הבית; דער גרויזאמער אמת איז דאך, ארויסגעווארפען צו ווערען פון די וואוינונג דראהט ניט די, וואס קענען, נאר זיי ווילען נישט צאהלען, נאר דווקא די יעניגע, וואס האבען נישט קיין שום עצה.

וואס ווערט געטוהן אום צו העלפען די דאזיגע מענשען? וואס ווערט געטוהן אום צו ראטעווען די ארימסטע פון די ארימע פאר דער חלף פון עקסמיסיע, וואס איז שוין צוגעשטעלט צו זייערע העלזער?

אין היינטיגען טאג, מוז פעסטגעשטעלט ווערען, — איז נאך אין דער היגזיגער גארנישט געטאהן געווארען, חוץ ארטיקלען אין דער פרעסע, אז אט-אט וועט די רעגירונג זיך פאראינטערעסירען מיט'ן ענין פון ביליגער מאכען דירה געלד און אבשטעלען די עקסמיסיעס.

די דאזיגע אלע ידיעות זענען אבער דערווייל בלויז פרומע וואונשען, וועלכע זענען פאר דעם ארימען, צוגעדריקטען לאקאטאר א גאנץ קאפע ישועה; פאקטיש זעהען מיר נאך ניט; אז די רעגירונג זאל די פראגע בעטראכטען, און דעריבער איז שווער צו גלויבען, אז עס זאלען אזוי גיך ארויסגעגעבען ווערען פאראָרדנונגען וועגען ביליגער מאכען דאס דירה-געלד, אדער אבשטעלען די עקסמיסיעס.

מיר טאהרען זיך דעריבער אויף דעם ניט פארלאזען, און מיר מיינען, אז אויב מ'וויל ווירקליך עפעס פאזיטיוו טוהען, מוז די איניציאטיוו קומען פון דער יודישער געזעלשאפטליכקייט.

ס'מוז געשאפען ווערען א מין פריוויליגער שירות-ריכטער און זיין אויפגאבע זאל זיין צו בעטראכטען אינדיווידועל די אלע עקסמיסיע-פראגען; געוויס וועט אזא געריכט נישט קענען צווינגען מיט פיזישער געוואלד דעם הויזבעזיצער און לאקאטאר צו ערפילען זיין פסק; אבער דאך וועט עס זיין א מאראלישער צוואנג, וועלכע וועט געוויס האבען זיין ווירקונג.

מיר ווילען זיך דערווייל ניט אריינלאזען אין קיין פרטים און איינצעלהייטען; מיר גיבען נאר איצט איבער דעם פארשלאג דער יודישער עפנטליכקייט אין דער איבערציינגונג, אז עס ווערט וועגען דער פראגע צו פערפיהרען א ערנסטע און זאכליכע דיסקוסיע.

V.

וואס מ'בענויטיגט זיך איצט אויף דער וועלט

פון אונזער לייפציגער קארעספאנדענט ז. האבער

אין לעצטען האלבען יאהר האט זיך דער האנדעל אויף דער גאנצער וועלט כמעט אבגעשטעלט. אלע לענדער האבען איינגעפיהרט נישט נאר א העכערען צאל בכדי פרעמדע סחורות נישט אריינצולאזען. זיי האבען אויך איינגעפיהרט פערשידענע וואלוטע-שוועריגקייטען אזוי, אז ס'איז גאנץ אונמעגליך ערגיץ א געשעפט צו מאכען.

די לייפציגער מעסע, דער גרעסטער האנדעלס-פלאץ פון דער גאנצער וועלט זוכט פערשידענע וועגען, בכדי דעם האנדעל ווידער אויפצולעבען. דעריבער האט מען איצט ארויסגעגעבען דעם פאראל: סחורה פאר סחורה. יעדעס לאנד האט פערשידענע פראדוקטען צופיל הן לאנד-פראדוקטען, הן אינדוסטריע וואס זי וויל אוועקגעבען אנדערע לענדער, די לייפציגער מעסע זוכט איצט צונויף אלע פראדוקטען פון פערשידענע לענדער, וואס נויטיגען זיך גראד אין די פראדוקטען. אויף אזא אופן וועט מען בייטען סחורה פאר סחורה, אהן געלד, ס'איז בכן זעהר אינטערעסאנט א בליק צו געבען וואס די פערשידענע לענדער האבען צו פערקויפען און וואס זיי ווילען דערפאר איינקויפען.

אין אמעריקא און אויסטראליע, בענויטיגט מען איצט דרינגענד פערד צו דער לאנדווירטשאפט. די דארטיגע פארמערס זאגען, אז די לאנדווירטשאפטליכע מאשינען טויגען נישט. זיי מוזען האבען פערד צו בעארבייטען די פעלדער. גוטע פערד ווערען שטארק געזוכט און מ'צאלט פאר זיי פיל געלד. ארגענטינע בענויטיגט דראט. די מאדערנע הייזער ווערען דארט אלע ארומגענומען מיט שעהנע קינסטלערישע אויסגעארבייטע דראטענע געפלעכטען. די ביליגסטע קוועלען פון דראט אין אייראפע, איז בעלגיע, וועלכע ליפערט היינט דראט און דראט-געפלעכטען פאר דער גאנצער וועלט.

אין גאנץ בראזיליע פאבריצירט מען איצט פאפיר פון באנאנען-בלעטער, וועלכע זענען דארט פארהאנען אין גרויסע מענגען און בחצי חנם. דאס פאפיר פון באנאנען-בלעטער איז זעהר פיין און שטעלט זיך זעהר ביליג.

אין קאנאדע הויבט מען אן איצט צו געפינען ראדיום, וועלכעס וועט שטארק פערביליגערען דעם מארק, ווייל ס'איז דארט פארהאנען אין גרויסע מענגען. ביז איצט האט מען ראדיום בעקומען בלויז אין בעלגיע און אין טשעכיען.

אין שפאניע קען מען ביליג בעקומען קופער, ווייל די גרובען געבען ארויס אזוי פיל מאטעריאל, וועלכעס קען אין ארומיגע לענדער פערברויכט ווערען. דער בעסטער אבנעמער פאר קופער איז איצט רוסלאנד, וועלכעס גיבט דערפאר נאפט, אן ארטיקעל וועלכער איז אין שפאניע נישט בנמצא.

אינדיע נויטיגט זיך שטארק אין שיך. יונג און אלט טראגט היינט שיך, אי דאס נאך דער לעצטער מאדע. דער טשעכישער שיך קעניג באטא האט דארט מיט א קורצע צייט צוריק געגרינדעט א פאבריק, זי איז אבער נישט אומשטאנד צו דעקען דעם גאנצען באדארף. אין דער לעצטער צייט פערקויפט דייטשלאנד פיל שיך קיין אינדיע. אויך ענגלאנד האט אריינגעשיקט פיל שיך, אבער גראד די ענגלישע שיך זענען נישט אזוי לעצט מאדערנע, ווי מ'פערלאנגט זיי אין אינדיע.

אין אינדיע הערשט אויך א גרויסער מאנגעל אין אלערליי מאשינען, הן אין האנדבעטריעב. אויך אין האלענדיש-אינדיע און אין דיאם קען מען שווער בעקומען לאנדווירטשאפטליכע מאשינען, טעקסטיל-מאשינען און אויך אויטאמאבילען. אין דער לעצטער צייט האט מען פאר אלערליי אויסלענדישע מאשינען אראבגעזעצט דעם צאל. דייטשע און עסטרייכישע מאשינען פאבריקען האבען אהין אנגעהויבען צו שיקען פערשידענע מאשינען און מאכען דארט גוטע געשעפטען. אויך דאס אינדישע מיליטער בענויטיגט פיל זאכען פון דער בעקליידונגס-בראנזש. זיי האבען אויסגעשריבען אפערטען אויף די בענויטיגסטע ארטיקלען פון דער גארער וועלט.

אין כינע בענויטיגט מען אלערליי אייזענווארג און מעטאל. פריהער האט מען דאס געצויגען פון יאפאן, וועלכעס איז איצט לגמרי אויסגעשלאסען פון כינעזישען מארק אויך אין קליידער, שיך, וועש. וכדומה הערשט אין כינע א גרויסער מאנגעל.

אין אפריקע. בעזונדערס אין די פריהערדיגע דייטשע קאלאניעס הערשט א גרויסער מאנגעל אין סחורה. די ענגלישע פאבריקאנטען קענען זיך נישט צופאסען צום דארטיגען מארק, וועלכער איז געוואוינט געווען אויף דייטשע סחורות. עס זענען דארט נישט פארהאנען קיין אויטאמאבילען גישטא קיין לאנדווירטשאפטליכע מאשינען, עס פעהלען ווערקצייגען און מאכשירים פאר אלערליי ערצייגענישען.

אין בולגאריע און אויך אין אנדערע לענדער אויפ'ן באלקאן בענויטיגט מען וואגאנען און מאשינען פאר באהנען און אויך פאר טראמוואי-וועגען. אין די לענדער האט פוילען גרויסע שאנסען צו מאכען א געשעפט. די פוילישע פאבריקען פון וואגאנען זענען היינט מאדערנע איינגעריכטעט און זיי זענען ביליגער מיט ערך 15 פראצענט פון די עסטרייכישע און דייטשע קאנקורענצען.

אין דער שווייץ האבען די מאשינען-פאבריקאנטען אראבגעלאזט די פרייזען און האפען איצט צו קענען קאנקורירען מיט דייטשלאנד. די שווייצארישע מאשינען-פאבריקען, בעזונדערס טעקסטיל- און שטריק-מאשינען, וועלכע פלעגען זיין פערשפרייט אין דער גאנצער וועלט, ליידן איצט שטארק אונטער דעם וועלט-קריזיס.

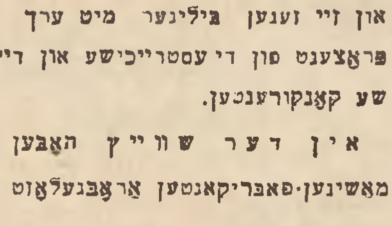
די נייעסטע און שענסטע
„טאפעטען"
אויף צימער-טאפעטירונג
בעדייטענד ביליג
פער-קויפט ש. שטיינמאי
ראדאם, לובלינער № 21
ביטע זיך צו ערקונדיגן

קאָן מען פון האנדלען מאַכען אַ לעבען אין בראַזיליע?

פון אונזער קאָרעספאָנדענט

וואָס האָבען געטון די טויזענדער עמיגראַנטען־פּאָכלאָצע פון פּוילען, בעסאַראַביען, רומעניען, רוסלאַנד, פּאַלעסטינא, וואָס זענען געקומען מיט פיל יאָהרען צוריק קיין בראַזיליען?

— געהאַנדעלט.

— אָט דעם האנדעל־האַנדעל האָט דער יוד. עמיגראַנט איינגעפיהרט אין דרום־אַמעריקא, מין „פּעדלער"—אַדער, ווי מען רופט עס דאָ אָן—„קלאַפּער"— איז געווען אַמאָהל אַנ'עכט יודישער אַרטיקעל, יעדער לא יצלח, אָדער פּאַכלאָזער האָט זיך דערצו גענומען.

די ערשטע וואָס האָבען זיך גענומען צום „קלאַפּער"־האַנדעל — זענען געווען די אַנטלאָפענע יודישע קאָלאָניסטען פון דער „יקא" ־ קאָלאָניע „פּיליפּאָן" אין בראַזיליען. נישט קענענדיג זיך צופּאַסען צום קאָלאָניסטישען לעבען - איבערהויפּט די יוגענד, האָבען זיי גענומען קיישלעך מיט סחורות, אַביסעל צעלניק, אביסל זייף, און מען האָט געוואַנדערט פון דאָרף צו דאָרף, קלאַפּענדיג אין די טירען. אַזוי אַרום האָבען זיי זיך פערשאַפט אַ קליענטעלע, אי דער קלאַפּער איז געווען צופרידען פון מסחר, וואָס האָט איהם געגעבען שעהן פרנסה, אי דער קונה איז געווען צופרידען (כאָטש ער האָט געצאָהלט אַ טייערען פּרייז). וואָס מען ברענגט איהם די סחורה אין שטיב אריין, און פיל מאָל זיך געפלעגט אויך צו באַרגען עפּעס, אָפּצאָהלען אין ראַטעס און פיל מאָל אינגאַנצען נישט בעצאָהלען אויך. דער סוחר ־ קלאַפּער, נישט וועלענדיג ליידען קיין היזקות — פלעגט נעמען מיט 100 ביז 200 פּראָצענט טייערער פאַר זיין סחורה, וועלענדיג אַזוי ארום זיך אויסשלאָגען זיין היזק.

מיט דער צייט האָט זיך דאָס קלאַפּערי צובליהט אין בראַזיליען, אַזוי, אַז אפילו גוטע פאַכלייט האָבען אוועקגעוואָרפען די אַרבייט, און זיך גענומען צום „קלאַפען". פיל פון די אַמאָליגע „קלאַפּערס" האָבען זיך מאַקע אויסגעקלאַפּט אַ מאַיאָנטעק און זיך געצעפענט גרויסע געשעפטען אין פערשידענע שטעט אין בראַזיליען.

— דאָס איז אַלץ געווען אַמאָל.

און היינט? — היינט איז דאָס לאַנד פערפלייצט פון די קלאַפּער ־ סוחרים. מען פערתאַרפט די קונים מיט סחורה פון אַלע זייטען, מען וויל אפילו נישט קיין האַנד־געלד נעמען, מען איז צופרידען, אַז מען שאַפט זיך אַ קליענט. דער קונה איז שוין קלוגער געוואָרען, ער צאָהלט שוין נישט קיין געפעפערטע פּרייזען, פערקעהרט, — מען צאָהלט נאָך ביליגער ווי אין די געוועלבער, וועלכע געפונען זיך שוין אין אַלע ווינקעלעך, אין אַלע דערפלעך, און דער קונה האַלט טאַקע שוין אינגאַנצען נישט געקויפט מעהר ביים „קלאַפּער" — נאָר אין געוועלב מוז מען גלייך בעצאָהלען. און ביים „קלאַפּער"—נישט, זי קריגט אויף אַ לאַנג טערמיניגען קרעדיט, און פיל מאָל מאַכט שוין דער קונה אַליין דערפון אַ אונטערמיניגען קרעדיט...

אָט זיי אָזעלכע פּערינגזונגען קומט אייס דעם „קלאַפּער" צו פיהרען זיין מסחר, שטענדיג איז ער מיט זיין אָפּגעשפּאַרטען, אָבער צוגעבאַרגטען גראַשען ביים קונה אין האַנד, יעדער אומנאַטירליכער אומשטאַנד — קאָן איהם מאַכען פאַר אויס בעל־הבית איבער זיין גראַשען. מאַכט זיך אַ שטאַרקער רעגען אָדער שטורם און דער קונה ווערט „פערטרינקען" — איז דאָס שוין טעם נישט צו צאָהלען דעם „קלאַפּער" פאַר דער געבאַרגטער סחורה, ווער שמועסט נאָך, ווען עס מאַכט זיך אַ רעוואָלוציע צאָהלט מען דאָך אוראַי נישט... און קיין געריכט העלפט דאָ אויך נישט. ערשט נס. ווייל דער סוחר האָט נישט קיין בעווייזען אַז דער קונה איז איהם ווירקליך שולדיג, צווייטענס — זאָגט דער ריכטער — האָסטו זיך ביי קיינעם נישט געפרעגט, צי דו זאָלסט באָרגען. אָט אַזוי איז דער סוחר שטענדיג אויסגעשטעלט מיט זיין געלד.

נאָך פיל ערגער איז איצט ווען דער שרעקליכער קריזיס האָט פערכאַפּט דאָס גאַנצע לאַנד. דער אַרבייטער האָט קיין אַרבייט נישט און עסען דאַרף ער דאָך פאָרט — כאָטש ער זיך אויך צום קוישעל, „קלאַפּער" אויך. אָבער שווער איז צו געפונען איצט אַ קונה — אפילו אָהן געלד. און אפילו די אַלטע „קליענטעלשטשיקעס" (קלאַפּערס). וואָס האָבען שוין אַ קליענטעלע — בעקלאָגען זיך איצט אויף דער ביטערער לאַגע, נישט זיי לייזען, נישט זיי נעמען אָפּ די אַלטע חובות. און וועגען נייע קונים — קאָן שוין קיין רייד נישט זיין.

אַזוי מוטשען זיך אָב די „סוחרים" מיט זייער האַנדעל, און וועגען קיין בעסערונג — קאָן קיין רייד נישט זיין. ווייל דער קריזיס פערשטאַרקט זיך וואָס מעהר און מעהר, אין קיין אויסוועג דערצו — זעהט זיך גאַרנישט. נישט דער פּאַכמאַן קאָן בעקומען ביים היינטיגען טאָג אַרבייט ביי זיין פאַך, נישט מען קאָן עפּעס פערדינען ביים האַנדעל..

בלייבט נאָר איבער דער איינציגער אויסוועג פאַר די פרנסה'לאָזע, אָדער אַרבייטסלאָזע תושבים, צו פריש אָנגעקומענע און דאָס איז — קאָלאָניזאַציע, און וועגען דער קאָלאָניזאַציע פון די יודען אין בראַזיליען בכלל — און אין די „יקא"־קאָלאָניעס בפרט — אין מיין קומענדיגען בריעף.

מ. יא — וויטש

צוליב אַ פּאָר ווייסע הויזען!...

מאָנאָלאָג פון אַן'אומגליקליכען מאַנספּערשוין

אוועק. נישטאָ מעהר יענע גוטע גליקליכע צייטען — די צייטען פון די ווייסע הויזען, פערשוואונדען די פרעהליכע זומער־צייטען, ווען מיט אַ פּאָר ווייסע הויזען, האָט אַ בחור געלעבט ווי גאָט אין אָדעס — אַ חלום. א ויסער, טייערער חלום פון מיינע גאָלדענע ווייסע הויזען צייטען?...

וועלכער בחור האָט געדאַרפט אַרבייטען, פערשוואַרצט ווערען, זאָרגען וועגען פרנסה, האָבען אַנ'עול פון דירה־געלד? אז מיט אַ בלויזע פּאָר ווייסע הויזען, האָסטו געמאַכט דאָס אמת'ע לעבען, טאָמער האָסטו ברודער, געהאַט אַ פּאָר ווייסע הויזען און דעם קאָפּ אויף דער רעכטער זייט, ביזטו פערזאָרגט געווען מיט כל־טוב — ס'האָט דיר נישט געפעהלט פון פייגעל־מילך — אַלץ צוליב אַ פּאָר ווייסע הויזען...

אויב איך פערנעהם אייך נישט קיין צייט, אויב איהר ווילט וויסען, ווי אַזוי איך האָב געמאַכט אַ לעבען מיט מיינע ווייסע הויזען, כאָ, זייט זשע מוחל זעצט אייך אוועק און הערט מיך אויס מיט קאָפּ:

ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך קיינמאָהל נישט געווען קיין גרויסער פערדינער — אַרבייטען, האָב איך געזאָגט, דאַרפען פערד און בעווייבטע מענער — זיי מוזען גהעען און כאָמעט און אַרבייטען, אָבער אַ בחור? אַ בחור דאַרף עסען און טרינקען, שלאָפען ביז מיטאָג. און נישט טון די האַנד אין קאַלטען וואַסער.

איך האָב טאַקע געגעסען און געטרינקען, געשלאָפען ביז מיטאָג, נישט געטון די הענד אין קאַלטען וואַסער, און האָב געמאַכט אַ לעבען פון מיין בחור'שאַפט...

ווי אַזוי? פרעגט איהר. אָט ווי אַזוי: יעדען זומער, ווען די ווייבלעך און מיידלעך האָבען זיך בעזעצט אויף די לאַנקעס, וואו זיי האָבען זיך געפּאַשעט צוזאַמען מיט די קיה, קעלבלעך. אָקסען און אַנדערע ליטעטניקעס. דעמאָלט האָב איך מיר אויסגעפּרעסט מיינע ווייסע טריקאָטהויזען, אָפּגעשמירט די גזשיוועס מיט פּלוימען־יויך, אריינגעזעצט אַ פרישען קאָסטען ציין אין מויל אריין, מיטגענומען אַן'אַלטען קאַלענדאַר מיט „טלוסטע דאָטשיפּען" און הייד'א אין דאָרף אריין...

און ווען מיינט איהר בין איך געפאָהרען? — מאָנטאָג פאַרטאָג, דעמאָלט, ווען די שלאָף־פערד, די מענער, הייסט עס. פאָהרען צוריק און שטאָט אריין, צו דער עבודה. דעמאָלט, ווען אין די דערפער, בלייבט איבער גאָר דאָס — „שיינע נטשלעכץ" און אַ פּאָר הויזען ווערען דאָן פערצוקערט... אָט אין יענע צייט, האָב איך מיך מיט מיינע ווייסע הויזען אַ לאָז־געטון אין דער וועלט אריין...

נו. נו. האָט איהר עס געדאַרפט זעהען די „פּאַוואַדזעניע" פון מיינע ווייסע הויזען! ס'האָט זיך געטון חושך. מ'האָט מיך (לייען: מיינע ווייסע הויזען). געשלעפּט און געריסען פון אַלע זייטען „פּאַניע פּלאַטפּוס פּראָשימי". אַ צווייטע איז מיר ענטקעגענגעלאָפען מיט אַ שמחה און די באַקען האָבען איהר געפלאַמט פון איבערראַשונג: „צאָ זאָ גאָשטש!" זי האָט מיך געכאַפּט פאַר די הענד. כ'זאָל אַביסעל „ספּאָטשניען" אויף איהר וואַרענדע.

מ'האָט גענומען דערלאַנגען פּאָזשאָמקעס מיט סמעטענע. קאַלטע מילך, כ'זאָל מיך „אכלאָדזשען" שניטקעס מיט אייער קעז אין סאַרדינען. מ'האָט מיך געבעטען רחמים: עסט, פּאַניע פּלאַטפּוס, פּיהלט אייך היימיש. וואָס טויג אייך דער קאָל־

איך ווינש, גוטער מלאך, צו זיין שעהן.

פון א פרוי צו פרויען — קלארא לעווין.

ווען עס געשעהט פלוצלינג א נס און א גוטער מלאך, א שטייגער, בעווייזט זיך צו א פרוי און פרעגט ביי איהר, וואס ווינשט זי זיך מיהר ווי אלץ אין לעבען, קאן מען זיך משער זיין, אז די פרוי, ווער זי זאל ניט זיין, וואלט גלייך געענטפערט: „איך ווינש, גוטער מלאך, צו זיין שיין; אין דיין גרויסער בארעמהארציגקייט, גיב מיר שיינקייט!“

עס איז אנ׳אמת, וואס לאזט זיך ניט בעשטרייטען, אז ס׳איז גיבא אזא פרוי, פון וועלכען פאלק, קלאס און עלטער זי זאל ניט זיין, וואס וואלט זיין שיין, אידער גוט, צי אינטעליגענט, טאלאנטפול, און וועלכע האט ניט בויזענד מאל מעהר הנאה פון א קאמפלימענט פון איהר שיינקייט, איידער פאר וועלכע ניט איז אנדערע מעלות און דערגרייכונגען, מעגען די מעלות און דערגרייכונגען זיין ווי גרויס.

די פרוי וועלכע פערלאנגט שיינקייט איז זיכער, אז זי וואלט שוין דורך דעם אליין געקריגען אלע אנדערע גוטע זאכען, נאך וועלכע זי בענקט; אויב זי בענקט נאך רייכקייט, זייענדיג שיין, וואלט זי געקאנט חתונה האבען מיט א רייכען מאן; אויב ס׳גלוסט זיך איהר פערוויילונגען, בעלער, איז ווער וועט זיך עס ניט אנכאפען אן דער געלעגענהייט זיך צו פערבריינגען מיט א שיינער פרוי? אויב זי וויל זיך דערשלאגען צו א וויכטיגען ארט אין לעבען, איז דארף זי נאר פארגלאצען איהרע ליכטיגע אייגען און א בכבודיגער פלאץ אין אויפבאן פון לעבען וועט שוין קומען פון זיך אליין.

און ווייסער קאן די פרוי ביי זיך טראכטען, איז דען שיינקייט אליין ניט גענוג אייך צו פערבייטען אלע אנדערע מעלות? אזו. לאנג, ווי דאס קעפעל איז גאר פיין אויסגעפוצט, וועט קיינעם ניט ארן וואס אין קעפעל גופא פייפט דער דלות, ווייל עס פעהלט דאס ביסעלע מארך, קיינער טרוואוערט ניט, אז א בילד־שעהנע פרוי זאל טאן די ארבייט פון א דינסט און אז א ליליען־ווייסע האנט זאל קאכען און רייבען און וואשען.

אבער נאך אלעמען, האט טאקע שיינקייט אזא גרויסע מאכט, ווי די מערסטע פון אונז רעדען זיך איין? איז טאקע שיינקייט א גאראנטיע פון גליק און דערפאלג, ווי די מערסטע פון אונז גלויבען? איז עס ווירקליך די בעסטע מתנה פון גאט, וואס קאן געשאנקען ווערען א פרוין

לויט דער מיינונג פון א בארימטער קראסאוויצע, א מיינונג, וועלכע איז ניט לאנג צוריק געווען פערעפענטליכט אין די זשורנאלען, קומט אויס, אז מיר האבען א גרויסען טעות. אז ס׳איז גאר פארקערט: שיינקייט, זאגט זי, איז ניט קיין ברכה. נאר א קללה איהר אייגענע שיינקייט האט איהר מעהר ווי צרות ניט געבראכט, צרות און זארג און אומגליקליכע הייראטען און צעבראכענע האפענונגען און דורכגעפאלענע פלענער און אמביציעס; און די פרוי, וועלכע איז אנגעוויזען אויף איהר שכל און ענערגיע אנשטאט אויף איהר שיין פנים׳ל, האט מעהר שאנסען צו זיין גליקלעך און ערפאלגרייך, ווי די גרעסטע שיינהייט.

און אז מען טראכט זיך אריין זעהט מען, אז דאס וואס זי זאגט איז גאר ניט אזוי קרום; שיינקייט איז אפשר פון שטענדיג געווען א צו שטארק רעגאמירטער ארטיקעל, פאר וועלכען די אייגענטימערין האט געדארפט בעצאהלען מער ווי ער איז ווערט; זי האט אפשר קיינמאל ניט געקראגען פאר איהם דאס, וואס זי האט געהאפט צו קריגען, און ניט זעלטען האט זי בעצאהלט פאר איהם מיט׳ן לעבן. אין די אלטע צייטען, צום ביישפיל, פלעגט מען שטענדיק אויסקלויבען דאס שענסטע מיידעל אויף צו ברענגען פאר א קרבן צו די געטער, בעת די מיידלעך מיט פארריסענע נעז און געשטופעלטע פנים׳ער זענען ארומגעגאנגען פראנק און פריי איבער דער שעהנער וועלט.

און אין אונזערע צייטען איז שיינקייט אפט מעהר א חסרון, ווי א מעלה, א וואונדער־שעהנער, רייצענדער מיידעל איז ניט זעלטען שווער צו קריגען א שטעלע, ווייל מען גלויבט פשוט ניט, אז אזא שענהייט וועט ליגען אין זינען ערנסט צו ארבייטען; און ווען מען פאדערט ארבייט, וויל מען ניט צאלען בלויז פאר׳ן פנים׳ל.

און טאמער מיינט מען, ווי עס איז דער פאל מיט די מערסטע מיידלעך, אז שיינקייט איז א הונדערט פראצענטיגע גאראנטיע פאר א גוטען שידוך, איז עס אויך א טעות. עס איז ווייט ווייט ניט אזוי, כאטש ס׳האט זיך איינגעווארצעלט די מיינונג, אז ווען א מיידעל איז בעשאנקען מיט א געשניצט קלאסיש פנים, מיט גאלדענע האר און בלאנדינע אויגען, איז יעדער מאן ווי וואקס אין איהרע הענט און זי קאן חתונה האבען מיט וועמען איהר הארץ גלוסט; אבער דאס איז ווייט ניט אמת טעארעטיש זענען מענער טאקע די גרעסטע פערעהרער פון שיינקייט און זענען שטאלץ, דען זיי קאנען זיך בעווייזען עפענטליך מיט א שעהנער פרוי, אזוי אז אנדערע מענער זאלען זיי מקנא זיין, אבער ווען עס קומט צו חתונה האבען, איז אין ניין פאלען פון צען, קלייבט דער מאנספיל אויס א אייגפאכע פרוי, וואס זאל פאר איהם זיין ניט בלויז א פוץ, נאר אויך א שטיצע אין לעבען.

מענער רעדען טאקע מיט אנטציקונג וועגען א בילד־שענהייט, אבער זיי עסען זיך ניט אפ דאס הארץ, ווען א אנדערער קריגט דאס בילד און באפוצט דערמיט זיין היים.

פאר אלץ, וואס מיר קריגען אין לעבען, מוזען מיר צאלען, און די שיינע פרוי צאהלט דעם העכסטען, דעם

נער מיין קראוואט — מאכט אייך בעקוועם...

און איך האב מיך טאקע לאנג נישט געלאזט בעטען. כ׳האב אויסגעטון דעם קאלנער מיט׳ן קראוואט. כ׳האב געהאקט אויף אלע באק־ציין. כ׳האב געשלינגען מיט די אויגען. און מ׳האט געליווערט פרישע „סחורה“. און אלץ איז פערברענט געווארען מיט׳ן קוק...

די ידיעה, אז אין דארף איז דא א א בחיר מיט ווייסע הויזען, האט זיך בליץ שנעל פערשפרייט. די ווארענדע איז בעלאגערט געווארען פון ווייבער און מיידלעך. איינע איז כלומרשט געקומען פרעגען ווי שפעט ס׳איז, א צווייטע איז זיך געקומען בארגען א פלעטאייזען. א דריטע איז געקומען סוישען א ביכעל, און געבליבען זענען זיי אלע אויף דער ווארענדע. איך בין מיר געזעסען ווי ביים טאטען אין ווייגארטען. כ׳האב געשיט מיט „פלוסטע דאווטשיפן“ און דאס „איידעלע געשלעכץ“ האט זיך געשיט פון געלעכטער.

אבגעפארטיגט זיך אויף דער ווארענדע, האט מען מיך „זאפראשעט“ אויף אנדערע ווארענדעס. יעדע איינע, האט זיך „געסטארעט“ איבערצושטייגען די אנדערע אין וואלד אריין בין איך געגאנגען ארומשפאצירען פון א גאנצען פולק ווייבלעך און מיידלעך. איינע האט געטראגען א האמאק, די צווייטע א ליעזשאק. די דריטע א פלעד. יעדע האט געוואלט האבען די „זכיה“, אז איך זאל מיך וויגען אין איהר האמאק. בין איך אין איין האמאק אויין, און אויפ׳ן צווייטען ליעזשאק ארויף. יעדע האב איך, פון העפליכקייט צוליב געטון וואָרום דער „זאזוראשטש“ איז געווען אין לשער.

אזוי האב איך „אבגעארבייט“ א גאנצע וואך פון מאנטאג ביז פרייטאג פארנאכט. פרייטאג פארנאכט איידער די שלעפפערד, די מענער, הייסט עס, האבען אנגעהויבען קומען אנגעלאדען ווי די מויל־אייזלען מיט פול־געפאקטע וואליזעס, האב איך גענומען די פיס אונטערן ארעם, און געגאנגען פליטה...

אזוי איז עס געגאנגען א גאנצען זומער.

אזוי איז עס געגאנגען זומער ב׳זומער האב אבגעלעבט א זומער ווי גאט האט געבאטען. נישט געטוהן די האנד אין קאלטען וואסער און האב געמאכט א לעבען פון מיין בחור׳שאפט...

נאך ווי זאגט א ווערטעל: דאס קריגעל געהט אזוי לאנג צום וואסער, ביז דאס אויער רייסט זיך אפ. און ביי מיר האט זיך טאקע אפגעריסען. אי, הערט איהר. האט זיך ביי מיר אפגעריסען!! און אלץ צוליב וואס? — אלץ צוליב מיינע ווייסע הויזען! —

— הערט א מעשה:

געווען איז עס היינט א יאהר. ווי אלע יאהר, האב איך מיר אויסגעפרעסט מיינע ווייסע הויזען און זיך געלאזט אין וועג אריין.

דאסמאהל האב איך גראד געטראפען אין א פענסיאנאט אריין, אין וועלכער פענסיאנאט דאס קען איך אייך צוליעב געוויסע טעמים נישט דערצעהלען, מחמת די פענסיאנאטשגיטשקע איז איצט, אוי ווי איז מיר, מיין אייגען ווייב...

אז איך בין געקומען אין פענסיאנאט מיט מיינע ווייסע הויזען, איז געווארען א „רעוואלוציע“ אין דעם ווייבערישען וועלטעל: פון אלע פענסיאנאטען זענען די „פענסיאנארקעס“ געקומען אין מיין פענסיאנאט. איך האב געזאגט מיינע „פלוסטע דאווטשיפען“ פון דעם אלטען קאלענדאר און אין משך פון דריי טעג זענען אלע פענסיאנאטען געווארען לעדיג. אלע האבען זיך אריבערגעפעקעלט אין מיין פענסיאנאט...

פערשטעהט זיך, אז די פענסיאנאטניטשקע האט מיר שוין נישט אויסגעלאזט. נישט נאר, וואס זי האט מיך געפאשעט ווי א פסחדיגען גוזנר אהן א גראשען, נאר זי האט מיר געגעבען טאשען־געלד אויף פאפיראסען און אויף אנדערע בחור׳שע „ווידאטקעס“...

נאר ווי איך האב אייך שוין געזאגט

טראגישסטען פריי פון איהר: דעם אומ-פערמיידליכען פערלוסט פון איהר איין-און-איינציגען גרויסען אוצר — פון איהר שעהנקייט; זי מוז צוזעהן ווי די רויזען פון די באקען ווערען פערוויאלעט, ווי עס פערשווינדט דער דער גלאנץ פון די האר, ווי עס ווערט אפגעבלאקירט דער קאליר פון די אויגען, די גראציע פון דער פיגור; און זי שטאט א מאכמאלאזע סיגען דעם אומבארעמהארציגען רויבער — די צייט, פון אט די לייזען, פון דער אנאנדע ווייס ניט די פרוי, וועלכע איז ניט איבעריג שעהן; און ס'איז אפשר כדאי ניט צו זיין שעהן אין דער יוגענד, אבי ניט צוזעהן אין די מיטעלע יאהרען, ווי שרעקליך מען האט זיך געענדערט.

א וויכטיגע אויפגאבע.

א ווארט וועגען דעם נייעם שול-יאר

נאך געציילטע טעג און א'הויבט זיך שוין אן דאס נייע שול-יאהר. די עלטערען, וועלכע האבען קינדער אין שול-עלטער האבען איצט עטליכע וואכען, ווי לאנג כ'האבען געדויערט די פעריען געהאט אראבגעווארפען פון זיך דעם גרויסען עול און זארג פון קאפ. איצט דערמאנט זיך דאס ווידער אליין. די עלטערען, וועמענס קינדער ס'דארפען ערשט איצט אנהויבען צו לערנען אין דער שול, דארפען דעצידירען וואוהין זייערע קינדער צו שיקען. אין ראדאם עגזיסטירט שול-צוואנג און פאר יעדען קינד איז פערהאן א'נ'ארט אין דער פאלקס-שולע, אבער נישט יעדער פאטער און מוטער קענען זיך דעצידירען זייער קינד אפצוגעבען אין דער פאלק'ס שולע, אין דער שול מיט א פרעמדער אונטעריכט'ס-שפראך און ווייניג יודיש-נאציאנאלע ערציהונג. די בעוואוסטזיניגע עלטערן זוכען דעריבער א אנדערע אויסוועג. אבער דא שטויסען זיי זיך אן אין דעם שווערען פראבלעם פון שכר לימוד. אין דער דאזיגער פראבלעם איז שוין נישט נאר פאר די עלטערען פון די אנפאנגס-קינדער נאר אויך פאר די, וועלכע האבען זייערע קינדער שוין געהאט איינגעארדענט אין די מיטעל-שולען, אדער אנדערע שולן יעדער לויט זיין מיינונג און איבערצייגונג.

די פעראריימונג צווישען די ברייטע יורישע מאסען איז זעהר גרויס, פרנסה איז ביי יודען היינט א זעלטענע זאך, אין גליקליכסטען פאל קומט מען קוים אדורך מיט עסען און דירה געלט, ווי אזוי-זשע — טראכט זיך יעדער פאטער — איז מעגליך צו נעמען אויף זיך די פליכט פון שכר-לימוד אויפ'ן נייעם שול-יאהר?

און מ'דארף מודה זיין, אז דער שכר-לימוד אין די מיטעל שולען איז נאך זעהר הויך, קיין שום רעדוקציעס זענען נאך ביז איצט נישט געמאכט געווארען און די גרויסע עלטערען-מאסען ווייסען אויך נישט ווי ס'וועט זיין אויף ווייטער.

ווערט טאקע דער קאפ צושרויפט פאר'ן אנהויב פון שול-יאהר מיט דער פראגע, וואס ווייטער צו טוהען, צי ארויסנעמען די קינדער פון די מיטעל-שולען, וואו זיי האבען זיך שוין צוגע-וואוינט, אנגעהויבען ערצויגען צו ווערן און זיי אריינגעבען אין דער פאלק'ס-שול. אדער אנדער'ש טוהען.

די דאזיגע פראגען דארפען שוין לעזען די אנפירונגען פון די היגע מיטעל-שולען און פריוואט-שולען. זיי דארפען שוין איצט, פאר'ן אנהויב פון שול יאהר מיטטיילען די עלטערען, אז זיי וועלען רעדוצירען דעם שכר-לימוד און וועלען ווי נאר מעגליך פערלייכטערען דאס שול געלד צו בעצאהלען. נאר אויף אזא אופן וועלען די עלטערען קענען ווייטער זייערע קינדער האלטען אין די מיטעל און פריוואט שולען, אין אנדער פאל איז פאראויסגעזעהן, אז די פרעקווענץ אין די געצאהלטע שולען וועט שטארק פאלען,

ר. ד.

פערדינגט זיך אלס דיענסט צוקענען גנב'ענען.

א אינטערעסאנטער פרעצעס איז די טעג בעטראכט געווארען אין היגען קרייז געריכט.

אויף דער בעשולדיגונג'ס-באנק איז געזעסען א געוויסע זאפיע אלשעווסקא פון ווארשא. זי איז נע'משפ'ט געווארען פאר א גניבה, וואס זי האט אויסגעפיהרט ביי דער פרוי שרה גרינשטיין אין קאזשעניץ, ביי וועלכער זי איז געווען אנגעשטעלט אלס דיענסט.

די אלשעווסקא האט קוים בווייזען צו זיין אויף דאר נייער שטעל דריי טעג און באלד דערנאך איז זי פערשוואונדען. מיט איהר צוזאמען איז אויך נעלם געווארען פון שטוב מלבושים און צווי פעקלעך לעדער פאר 500 זלאטעס

אויפ'ן פראצעס איז אויפגעוויזען געווארען, אז די אלשעווסקא, איז געווען מעהר גנב ווי דיענסט. זי האט זיך מכלומר'שט פערדינגען אלס דיענסט אבער אין דער אמת'ען איז זי אויסען געווען עפעס אנדערש. זי האט זיך נעמליך בעמיהט אריינצוקומען אין פערמעגליכע הייזער, וואו זי האט אונטערן שלייער פון א אונשולדיגער דיענסט אויסגעשפירט דאס פערמעגען און נאכדעם ווי זי האט אויפגעפאסט א גינסטיגען מאמענט האט זי אויסגעפיהרט איהר גניבה'שע ארבייט.

שוין העכער 15 יאהר ווי די אלשעווסקא איז זיך אזוי נוהג. דורך דער צייט האט זי אויסגעפיהרט א גאנצע רייהע גניבות. אין די מערסטע פאלען האט מען זי געכאפט און מ'האט זי פערמשפט אויף תפיסה. ווען מ'האט צוגעפנערכענט אין געריכט די צאהל תפיסה-אורטיילען, האט זיך ארויסגעשטעלט, אז צוזאמען בעטרעפען איהרע „ווירקען" העכער 10 יאהר תפיסה.

יעדעס מאהל ווען זי איז איבערגעגאנגען אויף א נייע שטעל האט זי געענדערט איהר נאמען און פארגעשטעלט פאלשע דאקומענטען

דאס זעלבע האט זי געטוהן ביי דער פרוי גרינשטיין. פאר וועמען זי האט זיך פארגעשטעלט אלס פאלקאווסקא

נאכדעם ווי די פראפעסיאנעלע דיענסט-גנב'טע אלשעווסקא איז פערשוואונדען פון קאזשעניץ האט איהר פאליציי ארומגעזוכט און געפינען אין דער מאקאטאווער תפיסה אין ווארשא.

פאר'ן ראדומער געריכט האט די אלשעווסקא געלייקענט, אז זי ווייסט נעביך פון גארנישט צו זאגען, איהר פערגאנגענהייט אבער, ווי אויך די בעשולדיגונג'ס-עדות האבען גענוג גערעדט געגען איהר אזוי, אז דאס געריכט האט זי פערורטיילט אויף 4 יאהר שווערע תפיסה.

ביים אויסליינען דעם משפט האט די קאזשעניצער פרוי שרה גרינשטיין זיך צעוויינט הויך אויפ'ן קול. סיהאט זי געריהרט די צו-הויכע שטראף וואס די „דיענסט" אלשעווסקא האט געקריגען צוליב איהר,

א מאמע פערלאזט קליינע קינדער און נעמט-צו געלד דעם טאטע.

אין דארף קרומאכקע, נישט ווייט פון ראדאם, וואוינט דער שניידער משה שערמאן. האט דער דאזיגער שניידער א פרוי, וואס האט איהם געבארען פינף קינדער. די דאזיגע פאמיליע האט זיך געלעבט א לענגערע צייט בשלום ובשלוה און אלץ איז געווען וואויל און גוט.

פלוצלינג איז דער שלום-בית געשטערט געווארען. ס'זענען איינגעבראכען סכסוכים און די פרוי האט שטענדיג געהאט פרעטענזיעס צום מאן.

איינמאהל ווען שערמאן איז נישט געווען אין דער היים האט זי צוגענומען 800 זלאטעס מזומן געלד, וואס דער מאן האט געהאט אנגעזאמעלט און אין דערמיט אנטלאפען אין א אומבעוויסטע ריכטונג, איבערלאזענדיג 5 קליינע קינדער אהן שום השגחה.

שערמאן איז געקומען קיין ראדאם און זיך מתנצל געווען פאר דער פאליציי אין קאמיסאריאט, וועלכע זוכט יעצט די „געטרייע" מאמע.

און דאס קריגעל געהט אזוי לאנג צום וואסער, ביז דאס אויער רייסט זיך אפ. דאס גאנצע פאשען. וואס די פענסיאנאטניסקע האט מיך געפאשעט, די געבראטענע קאטשקעס מיט די לעבעדיגע פיש זענען מיר אויסגעגאנגען „באקעם".

וואס איז געשעהן? גארנישט איז געשעהן. זי, די פענסיאנאטניסקע איז געווען א ירושה, האט זי מיך אזוי לאנג געפאשעט ביז זי האט זיך אויסגעפאשעט... א מאן, און דער מאן בין איך מיט די ווייסע הויזען בין איך, מיט איהר אונטער די חופה געגאנגען —

אלץ צוליעב מיינע ווייסע הויזען!...

אב—נעק.

מען מאנט שוין א „ביסעלע" שטרענג

צו די איינוואוהנערין אין האטעל פראנצוסקי, א געוויסע ארלאווסקא, איז געקומען דער עקזעקוטאר פון שטייער-אמט. אזוי ווי די טהיר איז דארט געווען געשלאסען האט דער עקזעקוטאר אין אנוועזענהייט פון פאליציי געלאזט עפענען די וואהנונג דורך א שלאסער דאן זענען זיי אריינגעגאנגען אין שטוב און דער שלאסער האט ווייטער געעפענט מיט א וויטרי די קאמאדע און די שאנק, וואו דער עקזעקוטאר האט דורכגעפיהרט א רעוויזיע, ער האט דארט געפונען אין א זשאקעט געלד (וואהרשיינליך 160 זל.), וואס ער האט צוגענומען צוזאמען מיט מלבושים.

אימפארט פון ארץ-ישראל קיין פוילען

די מעגליכקייט פון אימפארט פון ארץ-ישראל קיין פוילען פערגרעסערט זיך וואס אמאהל מעהר. עס קומען אלץ צו אין ארץ-ישראל נייע עקספארט-פעהיגע ארטיקלען, וועלכע קענען דא געפינען א גרויסען אבזאץ-מארק. עס איז אבער נויטיג די זאך געהעריג צו ארגאניזירען און אוועקשטעלען אויף פעסטע יסודות.

אין שיכות דערמיט ווערט לויט דער איניציאטיוו פון קאאפעראטיוו „תוצרת הארץ", אין פערשטענדיגונג מיט א רייהע געזעלשאפטליכע עסקנים. ארגאניזירט א איינקויפס-קאאפעראטיוו אין וועלכען עס זאלען זיך פערייניגען די אלע, וואס האבען א אינטערעס פאר אימפארט פון ארץ-ישראל.

דער דאזיגער איינקויפ'ס קאאפעראטיוו האט פאלגענדע אויפגאבען.

1) שטיין אין כסדרדיגען דירעקטען קאנטאקט מיט די פראדוצענטען אין ארץ-ישראל.

2) איינקויפען אויף אמאהל גרעסערע סכומים סחורה.

3) אויסווירקען די ביליגסטע פרייזען פון בעסטע בעדינגונגען פאר דער אימפארטירטער סחורה.

4) קאנטראלירען און פעסטשטעלען די עפערקויפ'ס-פרייזען אויפ'ן היגען מארק כדי ווי ווייט מעגליך צו ווירקען אויף דער פערביליגערונג פון די ארץ-ישראל פראדוקטען און אויף דער פערשטארקונג פון זייער קאנקורענץ-פעהיגקייט.

די דאזיגע איניציאטיוו האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג אין די געזעלשאפטליכע און סוחרישע קרייזען. א דאנק דעם וועט איצט יעדער איינציגער סוחר און קרעמער זיך קענען פערזארגען, דורך דער פערמיטלונג פון איינקויפס-קאאפעראטיוו, אפילו מיט'ן קלענסטען קוואנטום דירקעט פון ארץ-ישראל. די סחורה וועט איהם דורכדעם קאסטען פיל ביליגער. ווייל עס וועלען איינגעשפארט ווערען איבריגע פערמיטלער-הוצאות. ווי אויך ווייל די טראנספארט-קאסטען וועלען בעדייטענד פערקלענערט ווערען.

גענויע אינפארמאציעס וועגען דעם ענין פאר די אלע, וועלכע האבען א אינטערעס ערטיילט דער קאאפעראטיוו „תוצרת הארץ", ווארשא, לעשנא 4 וו. 6

w lecie
pasta do obuwia
Erdal
we wszystkich kolorach

ווי אזוי א ראדאמער יוד פייפט אן זיינע שונאים

טראגיש-קאמישע געשיכטע פון א ראדאמער פאבריקאנט

א זעהר טשעקאווע טראגי-קאמישע געשיכטע האט די וואך פאסירט אין ראדאם, וועלכע איז כדאי, אז זי זאל דערצעהלט ווערען.

אויף איינע פון די ראדאמער גאסען וואוינט א יורישער פאבריקאנט (צוליב פערשטענדליכע טעמים שרייבען מיר נישט ארויס קיין נאמען.) וועלכער איז אגב שטארק בעקאנט דער היגער יודישער בעפעלקערונג. די טעג קומען ארויף צו איהם איינינע „שטארקע" וועלכע האבען איהם ערקלערט פאלגענדעס: איהר זאלט וויסען פאניע איקס, אז ס'איז געווארען איין ענייגט הונדערט און פופציג זל. וועלכע מיר בעקומען דאן, ווען מיר וועלען אייך גוט „אבמקלען" און איהר וועט מוזען ארויסגעהן אין גאס א פארבאנדאזשירטער.

דער פאבריקאנט האט געקלערט א פאר מיגוט און זאגט: איהר ווייסט וואסז אט האב איך א געניאלען פלאן איינגאנצען געהט דאך אייך נאר אין דעם, איהר זאלט מיר מקיים פסק זיין און דערפאר בעקימען די 150 זל. אלזא, האב איך אן עצה. ווי אזוי איהר זאלט מיר גארנישט טהון און, די 150 זל. יא בעקומען פון מיינע קאנקורענטען און איך וועל אייך נאך עפעס דערלייגען.

אט איז דער פלאן: איך וועל זיך פלוצלינג בעווייזען אין דער גאס מיט א פארבאנדאזשירטען קאפ, א לאמען פיס, צובלוטיגטע אברים א. א. וו. מיינע שונאים וועלען זיך פרעהען. איהר וועט פערדינען אייער געלד און, איך וועל אייך נאך דערלייגען אויך.

„חברה" האט אויסגעהערט דעם פלאן און איז דערויף בעשטאנען און אט היינטיגע וואך אין א געוויסען פארנאכט, בעת דער נייער נארטען איז געווען פול מיט שפאצירענדע. בעווייזט זיך פלוצלינג אונזער פאבריקאנט, מיט א פארבאנדאזשירטען קאפ, קונציג צובלוטיגטע נאז, א לאמען פיס, און בכלל אין א הילוך, ווי ער וואלט נאר וואס ארויס פון א באקס-קאמף.

זיין בעווייזען זיך האט ארויסגערופען א גרויסע סענסאציע צווישען די שפאצירענדע, בפרט צווישען די סוחרים, וועמען ער איז גוט בעקאנט. די שונאים זיינע זענען געווען זיכער אז ער האט בעקומען דעם „פסק" און דאס געלד אויסגעצאהלט,

צומארגענט האט אונזער פאבריקאנט טריומפירט, ווי אזוי ער האט דאס זיינע שונאים אריינגענארט אין זאק אריין, ער איז געבליבען גאנץ און זיי האט געקאסט געלד, און אנשטאט, וואס זיי האבען זיך מיט איהם געוואלט אברעכנען, האט ער זיך מיט זיי אפגערעכענט אויף אזא אריגינעלען אופן.

צוזאמענפליה פון ברית-טרומפעלדאר

אין ראדאם

אין צוזאמענהאנג מיט'ן 15-יעהריגען יובילעאום פון יודישען לעגיאן אין ארץ-ישראל איז אין ראדאם צוגלייך מיט אנדערע שטעדט פארגעקומען א צוזאמענפליה פון ברית טרומפעלדאר פון ארומיגען קרייז.

דער צוזאמענפליה האט איינגעארדענט זיין לאגער אויפ'ן פלאץ און אין פאבריק'ס-געביידעס פון ה' אלי' טענענבוים.

ס'איז געשאפען געווארען א פאטראנאט אין וועלכען ס'זענען אריין די ה"ה איתמר אולער. פראפ. אלחנן שיצער פרוי צמח, א. מערין, מ. לוקסענבערג א. א.

זונטאג, אין ערשטען טאג פון צוזאמענפליה, איז אויפ'ן פלאץ פון ה' טעטענבוים (מילא גאס) פארגעקומען די ערעפנונג, אויף וועלכער עס האט געהאלטען די ערשטע בעגריסונג'ס-רעדע אין נאמען פון פאטראנאט פראפ, אלחנן שיצער. דערנאך איז פארגעקומען אויפ'ן פלאץ א דעפילארע פון אלע אנטייל נעמער מיט זייערע פעהנער.

מאנטאג אין דער פריה איז פארגעקומען א הזכרה אין שוהל נאך די געפאלענע יודישע לעגיאנען אין א"י. גערעדט האבען די ה"ה א. שיצער און דער מפקיד חקן י. מאיערפעלר פון קאנסק.

נאך דער הזכרה איז איינגעארדענט געווארען א צוג, וועלכער האט מארשירט איבער די ראדאמער גאסען אונטער די קלאנגען פון ראדאמער טרומפעלדאר-ארקעסטער. אויפ'ן פלאץ דריטער מאי האבען די טרומפעלדארטשיקעס געלעגט א קראנץ אויפ'ן קבר פון אונבעקאנטען זעלנער. אויפ'ן זעלבען פלאץ איז אויך פארגעקומען א דעפילאדע.

אין אווענד איז איינגעארדענט געווארען א אקאדעמיע אין איינער פון די פאבריק'ס-געביידעס פון ה' טענענבוים. געעפענט די אקאדעמיע האט ה' א. מערין. אין נאמען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע בעגריסט ר' משה לוקסענבורג וועלכער האלט א שעהנע און ווארימע רעדע; אין נאמען פון ברית הצהר בעגריסט י. מרגליות: פאר „וויזא" בעגריסט פרוי צמח; השומר הצעיר — ווייסמאן; קרן קימת — מ. באנקער; קרן תל-חי — קאדענטשיק. א שעהנעם רעפעראט האט געהאלטען פרל. בלומענזאהן פון קאנסק צום סוף האט געהאלטען א אינטערעסאנטע רעדע דער קצין נציבות ה' ישראל סאווע.

נאך די רעדעס און בעגריסונגען איז פארגעקומען א קאנצערט. דער ארקעסטער האט אויסגעפיהרט א גאנצע רייהע שעהנע מוזיקאלישע נומערען. ווי אויך העברעאישע לידער מיט אנ'אריינפיהר און פינאל פון פראפ. ש. גיסער.

דינסטאג אווענד איז פארגעקומען דער פרעהליכער שלוס פון צוזאמענפליה אויפ'ן פעלד איז אנגעצינדען געווארען א פייער און די יונגע, פרעהליכע טרומפעלדארצעס האבען טאנצענדיג און זינגענדיג דעם הוירא זיך געזעגענט מיט'ן גרויסען פערזאמעלטען עולם פון שטאדט.

אונערהערטע האנדלונג פון א מוטער צו איהר אייגענער טאכטער.

מיט צוויי יאהר צוריק איז געווען בעשריבען אין „ראדאמער לעבען" א געשיכטע א. נ. „ראדאמער שיינער יוד לאזט נישט אריין זיין טאכטער מיט צוויי קליינע קינדער"

ס'איז דאן דערצעהלט געווארען וועגען דער סקאנדאליזער האנדלונג פון עלטערען צו זייער קינד, וועמענס איינציגער „חטא" ס'איז בעשטאנען דערין, וואס זי האט זיך בעקענט און פערליבט אין א ראדאמער אינטעליגענטען יונגערמאן און מיט איהם חתונה געהאט אהן זייער הסכמה. דער צארען פון די עלטערען איז געווען אזוי גרויס, אז זיי האבען זייער טאכטער שיקאנירט אויף יעדען טריט און שריט, נישט געגעבען קיין נדן, נישט געמאכט איהר קיין אויסשטייער, אבער די טאכטער אהעכסט אידעאלער טיפ האט דאס אלעס פערליב גענומען און איז אוועקגעפאהרען מיט איהר אויסדערוועהלטען קיין פראנקרייך כדי מיט איהם צוזאמען צו זיין אויף שטודיום. זי האט פערלאזט איהר רייכע היים וואו זי איז, קען מען זאגען, ערצויגען געווארען אויף האניג און מילך און דאס אלעס אויסגעטוישט אויף א שווער, פערמאטערט לעבען אין א פרעמד לאנד. די דאזיגע רייכע טאכטער האט זיך נישט בעקלאגט אויף איהר שווערען גורל. זי האט אלעס פערליעב גענומען און געווען צופרידען פון איהר ניי, הגם, זעהר אנגעשטרענגט לעבען, נישט מעהר זי האט געהאט איין פערלאנג. אז די עלטערען זאלען איהר מיט איהר מאן פארט נישט פערלאזען און זיי שיקען פון צייט צו צייט כאטש א בעשיידענע שטיצע. די רחמים-בריעף, וואס די טאכטער האט געשטורעמט פון פראנקרייך קיין ראדאם האבען גערירט די פערשטיינערטע הערצער פון די עלטערען און זיי האבען ענדליך בעוויליגט פון צייט-צו-צייט צושיקען מינימאלע סכומים. דאס אידעאלע פאר'ל האט זיך געלעבט צופרידען. זיך געראנגעלט מיט אלע כחות מיט דער איינציגער האפנונג, אז נאכדעם ווי דער יונגערמאן וועט ענדיגען זיין שטודיום און האבען דערגרייכט זיין ציעל, וועלען די עלטערען פארט ענדערען זייער בעציהונג און רעזיגנירען פון זייער פערביסן עקשנות, אנערקענענדיג סוף כל-סוף זיי אלס אייגענע קינדער, וועלכע מ'טאר נישט בע'עוולהן און מען מוז בעהאנדלען צוגלייך ווי אלע איבריגע קינדער.

ליידער איז די שיינע האפנונג געווען א חלום. די לייד און פיין (אין מאטעריעלען זין) פון דעם פאר'ל אלס גריס אין א פרעמדען לאנד האבען זיך נישט געלאזט פערגיטיגען. די צייט אין וואס אמאהל געווארען אלץ שווערער און קאמפליצירטער. ס'זענען דורך דיזא צייט געבוירען געווארען אין פראנקרייך צוויי שעהנע קינדערלעך. די מוטער ס'הייסט די טאכטער פון ראדאמער גביר, איז געקומען מיט צוויי יאהר צוריק, מיט איהרע קליינע קינדער קיין ראדאם זיך אברוהען ביי איהרע עלטערען אבער דא האבען זיי געטראפען פערשלאסענע טהירען. זיי זענען דאן געשטאנען אין קאלטען דרויסען א גאנצע נאכט, אזוי לאנג, ערשט פארטאג'ס ווען פרעמדע מענשען האבען זיך דערוויסט דערפון, האבען זיי זיך מרחם געווען און אריינגענומען צו זיך די פערלאזענע רייכע טאכטער מיט איהר פיצינקע קינדערלעך.

די דאזיגע אונערהערטע סקאנדאליעזע האנדלונג איז דאן געווען בעשריבען אין „ראדאמער לעבען".

ס'האט זיך דאן געשאפען אזא לאגע אז ווייטער צוריקפאהרען קיין פראנקרייך ענדיגען דעם שטודיום איז שוין דער יונגערמאן נישט בכח געווען אויס מאנגעל אין פינאנסיעלע מעגליכקייטען, און בלייבען אין ראדאם מיט דער פרוי און קינדער האט ער אויך נישט געקענט. ער איז אלזא געווען געצווינגען אבצושרייבען א חלק הויז וואס איז געבליבען פון זיין פאטער — די שוויגער פעפעלע, כדי זי זאל דערפאר איהם מיט דער פרוי און קינדער אויסהאלטען אין פראנקרייך ביז ענדיגען דעם שטודיום. בעקומענדיג אזא גאראנטיע האט די שוויגער בעשטימט א פענסיע און פערזיכערט, אז וויבאלד דער איידעם וועט ענדיגען דעם שטודיום וועט זי איהם איינארדנען און אלץ וועט זיין על צד היותר טוב, אויף דעם סמך איז דאס פאר'ל מיט די קינדער צוריק אבגעפאהרען קיין פראנקרייך. כ'האט אבער נישט לאנג געדויערט און די פערזיכערטע פענסיע איז רעדוצירט געווארען אויף העלפט און וואס ווייטער אלץ ווייניגער. ס'לעבען איז ווידער געווארען שווער. מ'האט זיך אנגעהויבען מוטשען. די טאכטער האט ווידער געשטורעמט מיט בריעף, געבעטען רחמים, אפעלירט: מאמע, דערבארעם דיך, מיר זענען דאך אין א פרעמד לאנד אהן א גואל, אהן א פריינד, שטער נישט אונזער צוקונפט ברעך נישט אונטער די קאריערע פון מיין מאן, לאז איהם ענדיגען זיין שטודיום. — אבער די בריעף זענען געווען ווי א קול קורא במדבר.

בינו לבינו איז געשטארבען דער טאכטערס פאטער, דאס איז געווען דער בעקאנטער ראדאמער עושר ר' משה צוקער ז"ל.

ס'איז אוועק אייניגע מאנאטען און די טאכטער האט נישט געוויסט פון טאטענס טוידט. דערנאך האט זי דערהאלטען א בריעף פון א זוהן, וועלכער האט מודיע געווען בדרך אגב, אז דער טאטע איז טוידט און זי זאל שיקען א פלעניפאטענציע, ס'הייסט א בעפולמעכטיגונג, מ'זאל דא קאנען ערלעדיגען אלע ענינים און געשעפטען, וואס זענען געבליבען פון טאטען. די טאכטער א פערמאטערטע, אנ'אויסגעמוטשעטע פון דעם שווערען, עקאנאמישען לעבען האט אויף איהר די ידיעה פון פאטערס טוידט זעהר געווירקט, אזוי, אז זי איז קראנק געווארען און זי האט זיך גענויטיגט אין א קלינישע קוראציע. פערשטעהט זיך, אז פון שיקען אזא פלעניפאטענציע האט דאן קיין רייד נישט געקענט זיין און דער מאן, ס'הייסט דער איידעם, האט געענטפערט, אז קודם-כל זאל די שוויגער און שוואגער שיקען עטוואס געלד צו ראטעווען זייער טאכטער און שוועסטער. בעטאנענדיג דערביי, אז על כל פנים איז דאך פאר איהר געבליבען אויך עטוואס ירושה פון וואס זי זאל זיך קענען ערהאלען. אויף דעם איז קיין ענטפער נישט געקומען. מאמע און ברודער האבען זיך ווייניג געמאכט דערפון, וואס זייער שוועסטער און טאכטער ליגט קראנק אין א פרעמדער מדינה. זיי האבען געהאט צו ערלעדיגען דעם טאטענס איבערגעבליבענע ירושה וואס איז געווען וויכטיגער. און טאקע דערפאר האבען זיי אביסעל שפעטער ווייטער געשטורעמט למען השם צו שיקען די פלעניפאטענציע, צוגעבענדיג דערביי, אז אויב אין משך פון 10 טעג זיי וועלען דאס נישט ערהאלטען, הערען זיי גענצליך אויף צו שיקען א וועלכען ס'איז גראשען אויף לעבענס-מיטעל ס'האבען נישט געהאלפען די בקשות און אפעלאציעס פון מאן, אז זיי זאלען דאס נישט טוהן, ווייל ער האט נאך איינגאנצען צוויי חדשים צו בעקוסען דעם דיפלאם און דערצו איז די פרוי קראנק און ס'זענען דא נאך צוויי קליינע קינדער. די רייכע מאמע און ברודער האבען גענצליך אבגעשטעלט יעדע שטיצע און מעהר אפילו קיין פרוטה נישט געשיקט און פאר די יונגע מענשען אין אויסלאנד איז געבליבען דער איינציגער אויסוועג ווי אויסצופערקויפען אלעס פון שטוב און זאגאר פערזעצען קישענס, בעטגעוואנט און דער פרוי'ס קליידער אין לאמבארד אבי צו קענען די קינדער ערנעהרען.

ווי לאנג קען אבער קלעקען געלד פון אויספערקויפט און פערזעצטע כל, ביתי? האט זיך טאקע נישט לאנג דערנאך אויסגעשעפט אלע געלד-קוועלען און די יונגע עלענדע פאמיליע פון פיער פערזאהן זענען געבליבען שטעהן אהן שום אגלעהן און אהן שום שטיץ-פונקט אין די צובראזטע כוואליעס פון לעבענס-ים. די פרוי איז קראנק, די קינדער דארף מען געבען עסען און דא איז נאךצוויי חדשים צו ענדע שטודיום און דער יונגער פאטער דארף זיך גרייטען צו די לעצטע עקזאמענס אויפ'ן אוניווערסיטעט. ס'איז לייכט זיך פארצושטעלען דעם שווערען און ביטערען קאמפף, וואס די דאזיגע יונגע מענשען האבען געמוזט פיהרען אין פרעמדען לאנד, פון דעם אלעם האבען שוועסטערען און ברידער און א אייגענע מאמע נישט געוואלט וויסען. דאס איז ממש אונדערהערט. אפילו די ארימסטע מאמע וואלט דאך פערקויפט דאס לעצטע און אפי צו קענען ראטעווען איהרע קינדער אין אזא פערצווייפעלטע לאגע. ס'איז באמת נישט צו פערשטעהן. א מאמע, א רייכע מאמע, רייכע ברידער, דערצו אינטעליגענטע. בני תורה, א טייל פון זיי געהן אן פאר חסידישע און אריסטאקראטישע מענשען; שוועסטערען און געבילדעטע וואס האבען פרעטענדירט אויף דאקטוירים און אדוואקאטען, ווי אזוי האבען זיי געקענט דוהען און בלייבען גלייכגילטיג צו דער נויט פון זייער אייגען בלוט און פליישן? האט דאך זייער טאטע-מאמע געגעבען זיי נדנים, און רייכע נדנים, טא פארוואס איז די דאזיגע שוועסטער, דוקא די איידעלסטע, די אידעאלסטע ערגער פון זיי? פאר וואס האבען זיי געשוויגען, וויסענדיג אז דארט אין פראנקרייך זיצט א שוועסטער מיט קליינע קינדער און א מאן, וועלכע

MYDŁO Kollontay z PRALKĄ jest lepsze... pierze chroni oszczędza
Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r
Generalne przedstawicielstwo na okręg kielecko-radomski
DOM HANDLOWO-KOMISOWY M. CUKIERMAN KIELCE
ul. Sienkiewicza 32, Telefon 4-55,

ליידען און מוטשען זיך?

ס אין ווירקליך א גרויסע פראגע. די זעלבע קשיא פרעגט זיך די דאזיגע אומגליקליכע מאכמער שוין 6 יאהר און קיין ענטפער בין היינט נישט בעקומען.

אבער וואס העלפען קשיות? דער סוף איז געווען, אז נאך די גרויסע מ״ה און מאטער וואס דער יונגערמאן האט געהאט אויסצושטעהן בין ער האט ארויס-בעקומען דעם אפטייקער ״דיפלאם״, האט ער געמוזט מיט דער פרוי און קינדער קומען קיין ראדאם. און דא הויבט זיך אן א פריש קאפיטעל, א קאפיטעל פון נייע צרות און נסיונות, וואס זענען ממש הימעלשרייענד און שטוינענד אז נישט צום גלויבען.

דאס איצטיגע נייע קאפיטעל הייסט „מעביר נחלה". יעצט געהט א פרישער קאמף, וואס דריקט זיך אויס אין דעם וואס מען וויל זיי מעביר נחלה זיין און אינגאנצען כמעט סדחה זיין פון דער רייכער געבליבענער ירושה נאך ר׳ משה צוקער ז״ל.

אבער וועגען דעם אין קומענדיגען נומער.

2-3

א גאנצע „מלחמה" איז געווען אין ראדאם

מיט באמבעס, עראפלאנען, מאבילזאציע

אבער שרעקט אייך נישט. דאס אלץ איז נישט געווען בהקיץ נאר בחלום.

אין ראדאם איז דא א גאס, הייסט זי גאלעמביאווסקא. וואהנט דארט איינער תענריק יאזשאנבעק. האט זיך דער דאזיגער יאזשאנבעק א נומעלט נעלעגט שלאפען ביינאכט און ער האט פלוצלינג דערהערט פליהען א עסקאדרע אעראפלאנען וואס באמבארדירען און בעשיסען זיין הויז. ער האט נישט בלויז געהערט, נאר טאקע געזעהן, אז דאס זענען ליפט-שיפן פון א פרעמדע פיינדליכע מלוכה. אויסער דעם איז צו איהם אריינגעקומען דער בריעף-טרעגער און איהם דערלאנגט א מאביליזאציע-קארטע.

יאזשאנבעק האט זיך אויפגעריסען פון בעט. איינגאנצען א בעגאסענער מיט שוויס, צוהאלטענדיג מיט דער האנד דאס קלאפעדיג הארץ, איז ער געלאפען איבער׳ן שטיב. פלוצלינג האט ער דערהערט ווי עמיצער קלאפט אין טהיר און דערנאך א ווילד קול, וואס רופט איהם ער זאל ארויסגעהן אין פאדער-הויז „אויב ער איז שטארק"

לויט׳ן הייזעריגען קול האט ער דערקענט, אז דאס איז א בעאמטער אין פ. ק. או.

טע און פאר׳ן בעאמטען פון פ. ק. או. האט ער געמאכט אזא געוואלד, אז ער האט געשטעלט אלע לאקאטארען פון יענעם הויף אויף די פיס.

ערשט דאן איז יאזשענביק געווארען „פשיטאמני" און דערצעהלט פאר די שכנים, אז ער איז געשלאפען און אז דאס אלץ, די באמבעס מיט די ארעפלאנען און די מאביליזאציע-קארטע האט ער געזעהען אין חלום.

דערווייל האבען די שכנים געהאט א וואך-נאכט און פון א חלום-מאביליזאציע זענען זיי אויף דער וואהר מאביליזירט געווארען און ארויסגעשפרינגען פון די בעטען.

סטאניעווסקי-צירק אין ראדאם

דער פאפולערער און בעריהמטער סטאניעווסקי-צירק ווײלט היינט אין ראדאם.

דער צירק איז איינער פון די בעסטע אין פוילען. ער פיהרט מיט זיך א רייכע מענאזשעריע פון די פערשידענסטע חיות פון וועלכע א גרויסער טייל איז אויסדרעסירט אויף א וואונדערליכען אופן.

אויך דער ארטיסטישער טייל איז א גלענצענדער. אין אנסאמבל קען מען טרעפען טיפען פון פערשידענע ראסען און פעלקער. דער צירק האט א אייגענע ראדיא-סטאציע און זיין געבוי שטעלט מיט זיך פאר א קאלאס.

מיט יעדען מאל ווערט דער צירק מעהר בעריייכערט מיט פיעל אריגינעלע אטראקציעס און סיורפריזען.

נעכטען דאנערשטאג איז פארגעקומען די ערעפנונג, וועלכע איז אויסגעפאלען זעהר אימפאזאנט. דער צירק איז געווען פיעל געפאקט

עס לוינט זיך צו זעהען די צירק-פארשטעלונגען וועלכע רופען ארויס ביי יעדען ענטציקונג און בעוואונדערונג.

דער צירק וועט ווײלען אין ראדאם, ווי מען הערט, נאר אייניגע טעג.

Świeżą młodzieńczą cerę tylko przez niedościgniony
KREM HERBA
Krem „HERBA" jest już do nabycia od zł 0,90

Największy w Polsce
CZTEROMASZTOWY
CYRK
STANIEWSKICH
przybył do Radomia na 4 dni
w piątek 26 sierpnia
1 PRZEDSTAWIENIE o godz. 8.30 wiecz.
w sobotę 27 — sierpnia — w niedzielę 28
4 p.p. 8.30. w. 2 PRZEDSTAW. 4 p.p. 8.30. wiecz.
na przedstawienia --popołudniowe-- ceny miejsc minimalne
Wielki program atrakcyj egzotycznych

דיפלאמו פונאנדערטיילונג ביים יוד. שניידער-צעך

אין ראדאם.

אין יודישען שניידער-צעך לובלינער 30 איז דעם פאריגען מיטוואך פארגעקומען די פונאנדערטיילונג פון די ערשטע דיפלאמען פון שניידער פאר די ערשטע 22 פערזאן.

די פינאנדערטיילונג פון די דיפלאמען איז פארגעקומען אינטער דער פארזיץ פון סטארשי ה׳ משה רובינשטיין אין דער אנוועזנהייט פון פרעזירענט פון קעלצער האנדווערקער-קאמער ה׳ באלצער. ה׳ באלצער האט זעלבסט פונאנדערגעטיילט און דערביי געהאלטען א לענגערע רעדע אנווייזענדיג די גרויסע בעדייטונג פון די דיפלאמען פאר די האנדווערקער. ער האט דערביי פערזיכערט, אז ער וועט אלעס אנווענדען כדי צו פערבעסערען דעם מצב פון די שניידער און בעקעמפען די אומלעגאלע ווארשטאטען און אויך בעקעמפען פיעל מאגאזינען וועלכע חעלען זיך ערלויבען אנצונעמען בעשטעלונגען און פערקאנקורירען די דיפלאמירטע מייסטערס.

נאך פערשידענע פראגען, וואס די אנוועזענדע האבען געשטעלט דעם פרעזידענט, אויף וועלכער ער האט געגעבען ווי געהעריג, ווערט בעשלאסען צו צוטרעטען צו דער ארבייט און אויפהויבען דעם פרעסטיזש פון שניידער-צעך, אוועקשטעלענדיג איהם אויף דער געהעריגער הויך.

די פייערליכע דיפלאם-פונאנדערטיילונג ווערט פערענדיגט ביי א גלעזעל משקה און ביי א געהויבענע שטימונג שליסט דער פארזיצענדער די פערזאמלונג.

דער סעקרעטאריאט פון שניידער-צעך איז טעטיג טעגליך פון 7—9 אווענד.

2—5

אין האנצערט פון שמעון באקמאן.

און די נאהנסטע טעג וועט דאס יודישע ראדאם אויפנעהמען זיין גענ׳אלען בן-עיר דעם יונגען פידעל-ווירטואז שמעון באקמאן.

דער יונגער וויאלין-מייסטער וואס האט זיך שוין ערווארבען א וועלט-נאמען קומט יעצט אין זיין געבורטס שטאדט א דערמוטיגטער מיט די גרויסע ערפאלגען אלס סאליסט פון דער ציריכער פילהארמאניע. לאאורעאט (ערשטער דיפלאם) פון אינטערנאציאנאלען פידעל קאנקורס אין וויען, און צאהלרייכע אויפטריטען אין שווייצארישען און פוילישען ראדיא וואס האבען איהם געבראכט פרישען רוהם און בעוואונדערונג אין לאנד און אויסלאנד.

פאר זיין אבפאהר נאך אויסלאנד וועט א דאנק דער בעמיהונג פון קאמיטעט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פארקומען אין איינעם פון די גרעסטע זאהלען א קאנצערט וועמענס ריינע הכנסה איז בעשטימט לטובת די אונפערמעגליכע עולים קיין א״י.

דער העכסטער סארט פאר דעם נידריגסטען פרייז

דאָס איז דער פרינציפ פון דער פראָדוקציע פון פערפומירטען זייף
מיט די „יאשטשורקע".

לייגט אכט אויף דעם פאבריקס צייכען „יאשטשורקע"
ווייל דער זייף איז אַ פּולוועֶרטיגער און א ביליגער

Optyk Dyplomowany

Z. WĘGIER

Absolwent Wyższej Szkoły Optycznej w Jenie

RADOM ul Żeromskiego 25

POLECA

Okulary i binokle

ZEISS PUNKTAL

Wykonanie recept ściśle według przepisów P.P. Lekarzy

Obsługa ściśle fachowa

Ceny b. przystępne

OGŁOSZENIE

Magistrat miasta Radomia, Gazownia Miejska podaje do wiadomości, osobom zainteresowanym, że od dnia **20 Lipca 1932 r.** aż do odwołania będą

PRZEPROWADZANE

BEZPŁATNIE

INSTALACJE GAZOWE

DLA UŻYTKU GOSPODARSTWA DOMOWEGO

na warunkach jak niżej:

Instalacja zostanie wykonana całkowicie na rachunek Gazowni Miejskiej i stanowić będzie bezspornie własność Gazowni Miejskiej.

Wzamian za co odbiorca gazu zobowiązuje się do następującego ekwiwalentu na rzecz Gazowni Miejskiej.

1) wpłacenia do Kasy Gazowni Miejskiej. tytułem kaucji w dniu podpisania zobowiązania Złotych 25.
2) za 1 m^3 gazu świetlnego kasa Gazowni pobierać będzie opłaty w g taryfy ustalanej przez Magistrat m. Radomia plus 20 % na amortyzację instalacji: Wspomnianie opłaty uiszczane będą na podstawie każdorazowego rachunku Gazowni Miejskiej, wystawionego p g gazomierża (zużycia). jaki będzie umieszczony w lokalu
3) oprócz opłaty za gaz odbiorca obowiązuje się regulować należności za dzierżawę gazomierza w g cen ustalonych przez Magistrat m. Radomia oraz remontu.

Bliższe informacje udzielane są w przedstawicielstwie **„FORDA"** w Radomiu przy ul. Żeromskiego Nr. 21, codziennie od godziny 11 do 13-ej i od 17-ej do 19-ej.

אכטונג עלטערען!

אין צוזאמענהאַנג מיט'ן נייעם שול-יאָהר האָט די פערוואלטונג פון דער „שול-קולט" שולע דעם כבוד בעקאנט צו מאכען, אַז עס ווערט דאָס יאָהר געעפענט

א 6-טע קלאס ווי אויך א צוגרייטונג'ס-קלאַס
פאר אינגלעך און מיידלעך

צו דעם צוועק איז דער שול-בנין פערגרעסערט געוואָרען דורך צודינגען א לאָקאַל אויף זשעראָמסקי 30.

די 7 קל. „שול-קולט" שולע (מיט גימנאזיע-פּראָגראם) האָט אין פערלויף פון עטליכע יאָהר פון איהר עקזיסטענץ בעוויזען צו געפינען די גרעסטע אנערקענונג ביי די עלטערען פון אונזער שטאָדט.

די שול-מאכט האָט נאָך עטליכע וויזיטאַציעס אין דער שולע אויסגעדריקט איהר גרעסטע אנערקענונג פאר די גלענצענדע דערגרייכונגען אין אנוועזענהייט פון מיטגלידער פון עלטערען-קאָמיטעט (ה"ה: איתמר גאָרפינקעל, יחיאל גרינבערג, יצחק גרין, ישעיה אייגער, שלמה קעשענסקי און אנדערע.)

יודישע עלטערען! אויב איהר ווילט, אז אייערע קינדער זאָלען ערצויגען ווערען אין גייסט פון אכטונג און ליבע צו דער יודישער געשיכטע און צו די אורקוועלען פון דער יודישער קולטור, צו דער העברעאישער און יודישער שפראך און צום אידיגען אויפבוי-ווערק און גלייכצייטיג דערמעגליכען זיי דורכצומאכען וועלטליכע לימודים לויט'ן גימנאזיע-פּראָגראם

שטיצט די בעמיהונגען פון דער „שול-קולט" שולע
און **פערשרייבט** מיט'ן פולען צוטרוי אייער קינד.

איינשרייבונגען און עקזאַמענס קומען פאָר פון 23-טן שערפיען אין דער שול-קאנצעלאריע וויטאָלדא 7 אָדער זשעראָמסקי 30 פון 10 ביז 2.

מיט אכטונג
פערוואלטונג פון דער **שול-קולט** שולע.

דער שליסעל צום ערפאלג
איז אַנאָנסען אין „ראדאָמער לעבען"